

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Terenti Varronis de lingua Latina quae supersunt

Varro, Marcus Terentius

Lipsiae, 1910

Liber X

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-3107](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-3107)

M. TERENTI VARRONIS
DE LINGUA LATINA

AD CICERONEM LIBER VIII EXPLICIT. INCIPIT

X

- 1 1. in verborum declinationibus disciplina loquendi dissimilitu-
dinem an similitudinem sequi deberet, multi qu^aesierunt, cum ab
his ratio quae ab similitudine oriretur vocaretur analogia, reliqua pars
appellaretur anomalia. de qua re primo libro quae dicerentur cur
dissimilitudinem ducem haberi oporteret, dixi, secundo contra quae 5
dic^{er}entur, cur potius [dis]similitudinem conveniret praeponi. quarum
rerum quod nec fundamenta, ut debuit, posita ab ullo neque ordo ac
natura, ut res postulat, explicita, ipse eius rei formam exponam.
- 2 dicam de quattuor rebus, quae continent declinationes verborum: quid
sit simile ac dissimile, quid ratio quam appellant λόγον, qui pro por- 10
tione quod dicunt ἐνὲ λόγον, quid consuetudo; quae explicat^ae
declarabunt analogiam et anomalia^m), unde sit, quid sit, cuius
modi sit.
- 3 2. de similitudine et dissimilitudine ideo primum dicendum, quod
ea res est fundamentum omnium declinationum ac continet rationem 15
verborum. simile est quod res plerasque habere videtur easdem quas
illud cuiusque simile: dissimile est quod videtur esse contrarium huius.
minimum ex duobus constat omne simile, item dissimile, quod nihil
potest esse simile, quin alicuius sit simile, item nihil dicitur dissimile,
4 quin addatur quous sit dissimile. sic dicitur similis homo homini, 20

9 sqq. § Cf. 37

2 sqq. dist Canal (Cum . . . anomalia, de v) || 6 add Ald | del Ald | qua², a
ex o || 7 debita || 8 natura, n ex m inter scribendum || 9 declinationib;: corr
Sp. || 10 sq. ·logon· | qd dicunt | pportione et analogon· (ἐνὲ λόγον v): corr
Plasberg || 12 add Pius || 16 (r)es pleraq; in ras. m. 1 | "uidet² habere (' ante
habere aut om aut non apparet) || 17 sq. cuius quid Mue | hulus minimū. || 19 dr
dissimile corr ex dr dissimilj || 20 similj* ex simile (cf. 175, 20)

equus equo, et dissimilis homo equo: nam simile est homo homini
 ideo, quod easdem figuras membrorum habent, quae eos dividunt ab
 reliquorum animalium specie. in ipsis hominibus simili de causa vir
 viro similior quam vir mulieri, quod plures habent easdem partis; et
 5 sic senior seni similior quam puero. eo porro similiores sunt qui
 facie quoque p<a>ene eadem, habitu corporis, filo: itaque qui plura
 habent eadem, dicuntur similiores; qui proxime accedunt ad id, ut
 omnia habeant eadem, vocantur gemini, simillimi. sunt qui tris na- 5
 turas rerum putent esse, simile, dissimile, neutrum, quod alias vocant
 10 non simile, alias non dissimile (sed quamvis tria sint simile dissimile
 neutrum, tamen potest dividi etiam in duas partes sic, quodcumque
 conferas aut simile esse aut non esse); simile esse et dissimile, si vi-
 deatur esse ut dixi, neutrum, si in neutram partem praeponderet, ut
 si duae res quae conferuntur vicanas habent partes et in his denas
 15 habeant easdem, denas alias ad similitudinem et dissimilitudinem
 <a>eque animadvertendas. hanc naturam plerique subiciunt sub dissi-
 militudinis nomen. quare quoniam f[u]it ut potius de vocabulo quam 6
 de re controversia esse videatur, illud est potius advertendum, quom
 simile quid esse dicitur, [quin] cui parti simile dicatur esse (in hoc
 20 enim solet esse error), quod potest fieri ut homo homini simile sit,
 non sit, ut multas partis habeat similis et ideo dici possit similis habere
 oculos, manus, pedes, sic alias res separatim et una plures. itaque quod 7
 diligenter videndum est in verbis, quas partis et quot modis oporteat
 similis habere <quae similitudinem habere> dicuntur, ut infra appare-
 25 bit, is locus maxime lubricus est. quid enim similius potest videri
 indiligenti quam duo verba haec suis et suis? quae non sunt, quod
 alterum [non] significat suere, alterum suem. itaque similia vocibus
 esse ac syllabis confitemur, dissimilia esse partibus orationis videmus,
 quod alterum habet tempora, alterum casus, quae duae res vel maxime
 30 discernunt analogias. item propinquiora genere inter se verba similem 8

27 Cf. 177, 1sqg.; Apollon. de constr. II p. 141, 4 Uhl. (τοῦ ὁμοίου ἀκολουθία
 ἀντιπαραβάλλονται αἱ λέξεις, καὶ εἰ τοῦτο, πῶς οὐ μάταιον τὸ διάφορα μέρη λόγου
 ἀντιπαραβάλλειν; οὐδὲν δὲ ἐκόλυνεν, ἐπειδὴ καὶ προσώπων διακριτικόν ἐστὶν τὸ
 μόριον, ἀντιπαραθέσθαι τὰς φωνὰς τῶν ῥημάτων, καὶ οὕτω πάλιν τὰς ἀντωνυμίας
 τοῦ δέοντος περιγράφειν)

6 dist Lachm duce Mue (<et> filo) || 7 proxime || 8 Simillimi. || 13 dixineu-
 trū. si || 15 [habeant] Sp., fort. recte: nisi quod inde antea <a>nt corrigas ||
 cū
 18 qm̄ (non qm̄) || 19 qn cui: secl Sp. (et corr quoi) || 20 sq. simile sit. ñ sit. ut;
 similis (sic v) non sit, at Sp. || 24 supplevimus (<quae similia esse> Sp.): cf. 176,
 27, al. || 27 sq. "esse 'uocibus (incertiore '

s<a>epe pariunt errorem, ut in hoc, quod nem[er]us et lepus videtur esse simile, [quod] cum utrumque habeat eundem casum rectum; sed non est simile, quod eis cert<a>e similitudines opus sunt, in quo est ut in genere nominum sint eodem, quod in his non est: nam in virili genere [nominum sint eodem] est lepus, ex neutro nemus: dicitur enim hic lepus et hoc nemus. si eiusdem generis esse<n>t, utrique praeponeretur idem ac diceretur aut hic lepus et hic nemus aut hoc 9 nemus, hoc lepus. quare quae et cuius modi sunt genera similitudinum ad hanc rem, perspiciendum ei qui declinationes verborum proportionem sintae qu<a>eret. quem locum, quod est difficilis, qui de his 10 rebus scripserunt aut vitaverunt aut inceperunt neque adsequi poterunt. itaque in eo dissensio neque ea unius modi apparet: nam alii de omnibus universis discriminibus posuerunt numerum, ut Dionysius Sidonius, qui scripsit ea[s] esse septuaginta unum, alii partis eius quae habe[n]t casus, cuius eidem hic cum dicat esse discrimina quadra- 15 ginta septem, Aristocles rettulit in litteras XIII, Parmeniscus VIII, sic alii pauciora aut plura. quarum similitudinum si esset origo recte 11 capta et inde orsa ratio, minus erraret<ur> in declinationibus v<er>borum. quarum ego principia prima duum generum sola arbitrari esse, ad quae similitudines exigi oporteat: e quis unum positum in verbo- 20 rum materia, alterum ut in materiae figura, quae ex declinatione fit. nam debet esse unum, ut verbum verbo, unde declinetur, sit simile; 12 alterum, ut e verbo in verbum declinatio, ad quam conferetur, eiusdem modi sit: alias enim ab similibus verbis similiter declinantur, ut ab [h]erus ferus, [h]ero fero, alias dissimiliter [h]erus ferus, [h]eri ferum. 25 cum utrumque et verbum verbo erit simile et declinatio declinationi, tum denique dicam esse similem ac duplicem et perfectam similitudinem 13 habere, id quod postulat analogia[m]. sed ne astutius videar posuisse duo genera esse similitudinum sola, cum utriusque inferiores species sint plures, si de his reticuero, ut mihi relinquam latebras, 30 repetam ab origine similitudinum quae in conferendis verbis et inclinandis sequendae aut vitandae sint.

1 numerus || 2 qđ cū: *secl Sp.* (quom *Mue*) | eundē, n *ex u inter scribendum* || 3 eas || 5 nemus dŕ (dŕ del). Dŕ (*i. e.* nemus. Dicitur *ex* nemus dicitur *inter scribendum*) || 6 e&. (*non e&*) || 8 sint *Sp.* || 10 sint. ne quer& qđ locū (quem *corr Mue*) || 13 sq. dyonisius. sydonius. (*priore lineola del*) | *del Sp.* | unā.: *corr idem* partes (*non partis*): *corr Mue* || 15 sq. *del idem* | ejdē: idem *Mue* | quadringenta || 16 rutulit || 18 sq. *add Vertr* | *errar&*. Indecisionib; uboꝝ. quaꝝ || 20 atq;: *corr Ald* | *exegi* || 25 herus ferus. hero fero et herus ferus. herj ferū. || 27 simile *apogr. recte, ut vid.* || 28 analogiā. || 30 ⁱm || 31 similitudinū, ū *ex e inter scribendum*

prima divisio in oratione, quod alia verba nusquam declinantur, 14
 ut haec vix mox, alia declinantur, ut ab limo limabo, a fero ferebam,
 et cum nisi in his verbis quae declinantur non possit esse analogia,
 qui dicit simile esse mox et nox errat, quod non est eiusdem generis
 5 utrumque verbum, cum nox succedere debeat sub casuum ratione<m>,
 mox neque debeat neque possit. secunda divisio est de his verbis 15
 quae declinari possunt, quod alia sunt a voluntate, alia a natura.
 voluntatem appello, cum unus quisvis a nomine †aliae imponit nomen,
 ut Romulus Romae; naturam dico, cum universi acceptum nomen ab
 10 eo qui imposuit non requirimus quemadmodum is velit declinari, sed
 ipsi declinamus, ut huius Romae, hanc Romam, hac Roma. de his
 duabus partibus voluntaria declinatio refertur ad consuetudinem, nat-
 uralis ad [o]rationem. quare proinde ac simile conferri non oportet 16
 ac dicere, ut sit ab Roma Romanus, sic ex Capua dici oportere Ca-
 15 puanus, quod in consuetudine vehementer natat, quod declinantes
 imperite rebus nomina imponunt, a quibus cum accepit consuetudo,
 turbulenta necesse est dicere. itaque neque Aristarchii neque alii in
 analogiis defendendam eius susceperunt causam, sed, ut dixi, hoc
 genere declinatio in co<m>muni consuetudine verborum <a>egrotat,
 20 quod oritur e populo multiplici <et> imperito: itaque in hoc genere
 in loquendo magis anomalia quam analogia. tertia divisio est: quae 17
 verba declinata natura, ea dividuntur in partis quattuor: in unam quae
 habet casus neque tempora, ut docilis et facilis; in alteram quae tem-
 pora neque casus, ut docet facit; in tertiam quae utraque, ut docens
 25 faciens; in quartam quae neutra, ut docte et facete. ex hac divisione
 singulis partibus tres reliqu[er]<a>e dissimiles. quare nisi in sua parte
 inter se collata erunt verba, si [non] conveniunt, non erit ita simile,
 ut debeat facere idem. in articulis vix adumbrata est analogia et 19 (18)
 magis rerum quam vocum; in nomin<at>ibus magis expressa ac plus
 30 etiam in vocibus †ac similitudinibus quam in rebus suam optinet

5 Cf. ad 175, 27 || 7 sqq. Cf. VIII 21. 34 || 20 Cf. 186, 24 ibique adn. || 22 sqq. Cf. VI 36. VIII 44. IX 31 || 28 Cf. Apollon. de constr. II p. 141, 11 Uhl. (ὡς οὖν ἐκείνη τις ἐπιστήσει, ἔνεκα τίνος τὸ ἀκόλουθον ἀπένευσαν αἱ ἀπτονομῖαι e. q. s.)

2 alja decljmant² | lima || 5 ratione: corr Lachm || 8 alię: alii v (aliei Sp.); an: aliae <rei>? || 11 hanc, n e corr inter scrib. (incohata c ut vid) || 13 orationē. || 20 add Groth; cf. ad 179, 6 || 21 loquenda | anomalia, o ex a et m in ras

(incohato analogia ut vid) | est <quod> quae Sp. || 22 natura. Ea diuidit²: corr Sp. || 26 relinquere (non relinquere): corr Mue fere cum a (reliquae re Canal) || 27 si ñ conveniunt: ñ secl Canal || 28 facere idē Inarticulis. Uix [ubi inter idem et In articulis interposuit Mue quoniam . . . analogias ex § 18 (20): cf. adn.] || 29 add Sp. | expssa || 30 [ac similitudinibus] Sp.; ac syllabis Canal, dubitanter; an: ac <syllabarum> similitudinibus? cf. 175, 27 sq.

rationem. etiam illud accedit ut in articulis habere analogias ostendere sit difficile, quod singula sint verba, hic contra facile, quod magna sit copia similium nominatum. quare non tam hanc partem ab illa [ab] dividendum quam illud videndum, ut satis sit verecundi
 20 (19) etiam illam in eandem arenam vocare pugnatum. ut in articulis duae 5
 partes, finitae et infinitae, sic in † vocabulis duae, vocabulum et nomen: non enim idem oppidum et Roma, cum oppidum sit vocabulum, Roma nomen, quorum discrimen in his reddendis rationibus alii discernunt,
 18 (20) alii non; nos sicubi opus fuerit, quid sit et cur, ascribemus. unius
 cuiusque partis quoniam species plures, de singulis dicam. prima pars 10
 casualis dividitur in partis duas, in nominatus †·s̄. quod neque finitum est ut hic et quis; de his generibus duobus utrum sumpseris, cum reliquo non conferendum, quod inter se dissimiles habent analogias.
 21 nominatus ut similis sit nominatus, habere debet ut sit eodem genere, specie eadem, sic casu, exitu eius: specie, ut si nomen est quod con- 15
 feras, cum quo conferas sit nomen; genere [simile], ut non † solum utrumque sit virile; casu [simile], ut si alterum sit dandi, item alterum sit dandi; exitu, ut quas unum habeat extremas litteras, easdem alte-
 22 rum habeat. ad hunc quadruplicem fontem ordines deriguntur bini, uni transversi, alteri directi, ut in tabula solet in qua latrunculis lu- 20
 dunt. transversi sunt qui ab recto casu obliqui declinantur, ut albus albi albo; directi sunt qui ab recto casu in rectos declinantur, ut albus alba album; utrique sunt partibus senis. transversorum ordinum partes appellantur casus, directorum genera, utrisque inter se impli-

3 sqq. Cf. Apollon. de constr. II p. 140, 13 Uhl. (σαφές οὖν ὅτι ληροῦσιν οἱ ἐγγρονόσαντες εἰς τὸ ἐπισιώπειν τὰς φωνάς [sc. ἀντωνυμίας] ὡς ἀνακωλοῦθους καὶ παραλόγους παρατιθέμενοι τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἀναλογίαν ἐπεὶ οὐδὲ ἐκεῖνο αὐτοῖς δέδοται τὸ παντὶ ὀνόματι πᾶν ἀντιπαρβάλλειν) || 11 sq. Cf. VIII 45. 50 || 14 sqq. Cf. GL. I 117, 1 (huic [scil. analogiae] Aristophanes quinque rationes dedit vel, ut alii putant, sex: primo ut eiusdem sint generis de quibus quaeritur, dein casus, tum exitus, quarto numeri syllabarum, item soni. sextum Aristarchus discipulus eius illud addidit, ne unquam simplicia compositis aptemus); VI 276, 5; IV 373, 4. 435, 15; V 47, 13. 197, 24 ibique Caesar; Herodian. II 2 p. 634, 6 Lentz (τὸ ὅμοιον ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἢ γένει ἢ εἴδει ἢ σχήματι ἢ ἀριθμῷ ἢ τόνῳ ἢ πτώσει ἢ καταλήξει e. g. s.) et Choerob. I 108, 10 sqq. Hilg.; Anecd. p. 629 sqq. Bekk.; Isid. I 28, 1; v. Usener 'Ber. d. bayer. Akad.' 1892 p. 625 adn.

4 ab diuidendū. || 5 illā. Ineandē || 6 sic in nominatibus Sp., recte || 9 sq. ascribim; unius cuiusq; partes. Qm̄: corr Sciop || 11 non nulla deesse vidit Sp.: cf. VIII 45 || 13 sq. ciferendū. Qd̄ . . . analogias nominatus. ut similis sit nominatus habere, verbis nominatus . . . nominatus paullo minoribus litt. et s. v. scr., ut ab eadem manu in lac postea inserta videantur || 15 sqq. casu. exitu ej (eius om v, eius<dem modi> Sp.) genere. ut et nom̄ specie simile ut: ubi genere et specie trai Luebbert | simile bis secl Sp. | non solum <unum, sed> utrumque Mue (sed c. v), fort. recte || 18 unq̄, ni e corr et c. ras (ex m ut vid) || 20 latrunculus: corr Bent || 24 expellant: corr Ald | genere

catis forma[m]. dicam prius de transversis. casuum vocabula alius 23
 alio modo appellavit; nos dicemus, qui nominandi causa dicitur, nomi-
 nandi vel nominativum * * * * * et scopae, non dicitur una scopa: 24
 alia enim natura, quod priora simplicibus, posteriora in coniunctis
 5 rebus vocabula ponuntur, sic bigae, sic quadrigae a coniunctu dictae.
 itaque non dicitur, ut haec una lata et alba, sic una biga, sed unae
 bigae, neque [ut dicitur] ut hae duae latae, albae, sic hae duae bigae
 et quadrigae. item figura verbi qualis sit refert, quod in figura vocis 25
 alias commutatio fit in primo verbo sūit modo sūit, alias in medio,
 10 ut curso cursito, alias in extremo, ut doceo docui, alias co(m)munis,
 ut lego legi. refert igitur ex quibus litteris quodque verbum constet
 maxime extrema, quod ea in plerisque commuta[n]tur. quare in his 26
 quoque partibus similitudines ab aliis male, ab aliis bene quod solent
 sumi in casibus conferendis, recte an perperam videndum; sed ubi-
 15 cumque commoventur litterae, non solum eae sunt animadvertendae,
 sed etiam quae proxumae sunt neque moventur: haec enim vicinitas
 aliquantum potes(t) in verborum declinationibus. in quis figuris non 27
 ea similia dicemus quae similis res significant, sed quae ea forma sint,
 ut eius modi res [similia] ex instituto significare plerumque sole(a)nt,
 20 ut tunicam virilem et muliebrem dicimus non eam quam habet vir
 aut mulier, sed quam habere ex instituto debet: potest enim mulie-
 brem vir, virilem mulier habere, ut in scena ab actoribus haberi vi-
 demus, sed eam dicimus muliebrem, quae de eo genere est quo indutui
 mulieres ut uterentur est institutum. ut actor stolam muliebrem sic
 25 Perpenna et C(a)ecina et (S)purinna figura muliebria dicuntur habere
 nomina, non mulierum. flexurae quoque similitudo videnda ideo quod 28
 alia verba quam vim habeant ex ipsis verbis, unde declinantur, ap-

3 Cf. VIII 7 ibique allata testimonia || 5 Cf. ad 127, 8. 139, 1. 161, 9; Gell. XIX 8, 17; GL. IV 432, 25; Lyd. de mens. I 12 = p. 7, 14 W. || 10 Cf. Quint. IX 1, 12 (eadem figura dicitur 'cursitare' qua 'lectitare', id est eadem ratione declinari) || 16 Cf. Usener l. s. s. de simili Herodiani ratione || 23 sq. Cf. V 131 || 25 Cf. VIII 41. 81. IX 41

1 formā dicā. Prius (dicā. ex incohato dicat ut vid) || 3 hic deſ tria f. || in exēplari in marg m. 2: tum vacua relicta sunt et reliqua pars versus post tium. (quod solum extat in v. 21) et huius paginae v. 18 reliqui — nam et haec pagina et tres quae antecedunt v. 39 tantum continent — et proxima pagina tota et eius quae sequitur v. 8 primi: post quos 31 (non 32) perscripti sunt: ut in reliqua quoque cod. parte 39 v. (non 40) in pagina sunt || 6 lata & alba. || 7 secl Canal (ut c. al.) | duę, e ex incohata l ut vid || 9 in uno: corr Mue | ūbo suit. modo suit. alias (accentus add Mue coll. IX 104) || 10 cursu || 11 lege. || 12 cōmutant: corr Canal || 17 add Ald || 19 secl Sp. | solent. ex sol& inter scribendum (non solet ex solent): corr Ald || 25 cecina (non cecinna) | S add Aug || 26 Flexurę, F ex J || 27 sq. appellavit: corr Pius

p[ell]aret, ut quemadmodum oporteat ut a praetor consul, praetori consuli; alia ex transitu intelleguntur, ut socer macer, quod alterum fit socerum, alterum macrum, quorum utrumque in reliquis a transitu suam viam sequitur et in singularibus et in multitudinis declinationibus. hoc fit ideo quod naturarum genera sunt duo quae inter se con-
 ferri possunt, unum quod per se videri potest, ut homo et equus, alterum sine assumpta aliqua re extrinsecus perspicui non possit, ut
 29 eques et equiso: uterque enim dicitur ab equo. quare hominem homini similem esse aut non esse, si contuleris, ex ipsis homini<bus> animadversis scies; at duo inter se similiterne sint longiores quam
 sint eorum fratres, dicere non possis, si illos breviores cum quibus conferuntur quam longi sint ignores; si<e> latiorum atque altiorum, item cetera eiusdem generis sine assumpto extrinsecus aliquo perspicui similitudines non possunt. sic igitur quidam casus quod ex hoc genere sunt, non facile est dicere similis esse, si eorum singulorum
 solum animadvertas voces, nisi assumpseris alterum, quo flectitur in transeundum vox.

30 quod ad nominat[i]uom similitudines animadvertendas arbitratus sum satis es<se> tangere, haec sunt. relinquitur de articulis, in quibus quaedam eadem, quaedam alia. de quinque enim generibus duo
 prima habent eadem, quod sunt et virilia et muliebria et neutra, et quod alia sunt ut significant unum, <alia> ut plura, et de casibus quod habent quinos: nam vocandi voce notatus non est. proprium illud habent, quod partim sunt finita, ut hic haec, partim infinita, ut
 quis [et] quae, [et] quorum quod adumbrata et tenuis analogia, in
 31 hoc libro plura dicere <non> necesse est. secundum genus quae verba tempora habent neque casus, sed habent personas. eorum declinatum species sunt sex: una quae dicitur temporalis, ut legebam gemebam, lego gemo; altera personarum, ut sero meto, seris metis; tertia rogandi, ut scribone legone? scribisne legisne? quarta respondendi, ut fingo
 pingo, fingis pingis; quinta optandi, ut dicerem facerem, dicam faciam;

6 Cf. VIII 11 || 7 Cf. VIII 14 || 25 Cf. 177, 28. 178, 6 || 29 sqq. Cf. Diog. Laert. IX 53 sq. (δυσίλη δὲ [scil. Protagoras] τὸν λόγον πρῶτος εἰς τέτταρα εὐχολήν ἐρώτησιν ἀπόκρισιν ἐντολήν· οἱ δὲ εἰς ἑπτὰ διήγησιν ἐρώτησιν ἀπόκρισιν ἐντολήν ἀπαγγέλλειν εὐχολήν κλησιν, οὗς καὶ πυθμένους εἶπε λόγων); Quint. III 4, 10

1 sq. ut^a p̄tor · c̄sul · p̄tori c̄sulj · (cf. adn.) || 9 homini (in extremo v.): corr Canal || 10 similit. ne || 12 ignorant.: corr Ald || 17 transeundo v || 19 sū · satis (is ex u incohato) ē angere · hec s̄.: corr Aug || 23 sq. ἴν̄ ē p̄priū · Illud || 25 qs & que · & quoz · Quod | secl Sp. c. al. || 26 nec esse ē sec̄dm gen; · que (<non> ante est Sp.) || 27 sq. si habent || 29 logo

sexta imperandi, ut cape rape, capito rapito. item sunt declinatum 32
 species quattuor quae tempora habent sine personis: in rogando, ut
 foditurne seriturne? et fodieturne sereturne? ab respondendi specie
 eadem figurae fiunt extremis syllabis demptis; op<t>andi species, ut
 5 vivatur ametur, viveretur amaretur. imperandi declinatus sintne habe[n]t
 dubitationem et eorum si[n]tne haec ratio: paretur pugnetur, parari
 pugnari. accedunt ad has species a copulis divisionum quadrinis: ab 33
 infecti et perfecti, emo edo, emi edi; ab semel et s<a>epius, ut scribo
 lego, scriptitavi lectitavi; faciendi et patiendi, ut uro ungo, uror ungor;
 10 a singulari et multitudinis, ut laudo culpo, laudamus culpamus. huius
 generis verborum cuius species exposui quam late quidque pateat et
 cuius modi efficiat figuras, in libris qui de formulis verborum erunt
 diligentius expeditur. tertii generis, quae declinantur cum tempori- 34
 bus ac casibus ac vocantur a multis ideo participalia, sunt hoc ge * * *
 15 * * * quemadmodum declinamus, qu<a>erimus casus eius etiam. si is 35
 qui finxit poeta aliquod vocabulum et ab eo casu<m> ipse aliquem
 perperam declinavit, potius eum reprehendimus quam sequimur. igitur
 ratio quam dico utrobique, et in his verbis quae imponuntur et
 in his quae declinantur, neque non etiam tertia illa, quae ex utroque
 20 miscetur genere. quarum unaqu<a>eque ratio collata cum altera aut 36
 similis aut dissimilis, aut s<a>epe verba alia, ratio eadem, et nonnun-
 quam ratio alia, verba eadem. quae ratio in amor amori, eadem in
 dolor dolori, neque eadem in dolor dolorem, et cum eadem ratio quae
 est in amor et [amor et] amoris sit in amores et amorum, tamen ea,
 25 quod non in ea qua oportet confertur [a] materia, per se solum efficere
 non potest analogias propter disparilitatem vocis figurarum, quod ver-
 bum copulatum singulare[m] cum multitudine: ita cum est pro por-
 tione, ut eandem habeat rationem, tum denique ea ratio conficit id
 quod postulat analogia; de qua deinceps dicam.

30 3. sequitur tertius locus, quae sit ratio pro portione; <e>a graece 37
 voca[n]tur *ἀνά λόγον*; ab analogo dicta analogia. ex eodem genere

5 Cf. *Augustin. pr. dial. 19, 17 Cr.* (item 'scribere' qui dicit incertum est
 utrum infinitivo activi an imperativo passivi pronuntiaverit) || 7 Cf. IX 4 ||
 30 Cf. *fragm. 41 W.*; *Quint. I 6, 3*; *Mart. Cap. III 290*; *GL. IV 74, 23* || 31 Cf.
*Aristot. de poet. c. 21 (p. 49, 15 ed. V.: τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχη
 τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον e. q. s.)*

5 sū ne habent || 6 sint ne hęc || 8 sepius (non sepiis) || 10 Huius, Hui in ras ||
 14 multis. Ideo | post ge (ge<nus> *Muc*) *reliqua v. 11 pars (13 fere litt.) et re-*
liqua paginae pars (28 v.) et proxima pagina tota vacuae sunt: hic des̄ fołja IIJ. || in
 exēplari m. 1 in marg || 15 sq. *distinximus* (eius, etiam si v): *quamquam vel*
sic offendit etiam s. f. || 16 add *Canal* || 24 Inamor & amor, *sed lineola per am post &*
ducta, non perducta per omnia || 27 singularē || 27 sq. (et 30) *proportione: cf. § 2* |
 multitudine Ita || 29 .De . . . dicā. || 30 sq. *agrece: corr Sp.* || 31 *analogon.*

quae res inter se aliqua parte dissimiles rationem habent aliquam, si
 ad eas duas alterae duae res collatae sunt, quae rationem habeant
 eandem, quod ea verba bina habent eundem λόγον, dicitur utrumque
 38 separatim ἀνάλογον, simul collata quattuor ἀναλογ(ι)α. nam ut in
 geminis, cum simile⟨m⟩ dicimus esse Men⟨a⟩echmum Men⟨a⟩echmo, 5
 de uno dicimus; cum similitudine⟨m⟩ esse in his, de utroque: sic cum
 dicimus eandem rationem habere assem ad semissem quam habet in
 arg[um]ento libella ad simbellam, quid sit ἀνάλογον ostendimus; cum
 utrobique dicimus et in aere et in argento esse eandem rationem, tum
 39 dicimus de analogia. ut sodalis et sodalitas, civis et civitas non est 10
 idem, sed utrumque ab eodem ac coniunctum, sic ἀνάλογον et ἀνα-
 λογία idem non est, sed item est congeneratum. quare si homines
 sustuleris, sodalis sustuleris; si sodalis, sodalitem: sic item si sustu-
 40 leris λόγον, sustuleris ἀνάλογον; si id, ἀναλογίαν. quae cum inter se
 tanta sint cognatione, debebis subtilius audire quam dici expectare, 15
 id est cum dixerō quid de utroque et erit co⟨m⟩mune, ⟨ne⟩ expectes,
 dum ego in scribendo transferam in reliquum, sed ut potius tu perse-
 41 quare animo. haec fiunt in dissimilibus rebus, ut in numeris si con-
 tuleris cum uno duo, sic cum decem viginti: nam ⟨quam⟩ rationem
 duo ad unum habent, eandem habent viginti ad decem; in nummis 20
 † in similibus sic est ad unum victoriatum denarius, si⟨c⟩ ad alterum
 victoriatum alter denarius; sic item in aliis rebus omnibus pro por-
 tione dicuntur ea, in quo est sic quadruplex natura, ut in proge-
 42 nie cum est filius ad patrem, sic si est filia ad matrem, et ut est in te⟨m⟩-
 25 poribus meridies ad diem, sic media nox ad noctem. hoc poetae genere
 in similitudinibus utuntur multum, hoc acutissime geometrae, hoc in
 oratione diligentius quam alii ab Aristare⟨h⟩o grammatici, ut cum
 dicuntur pro portione similia esse amorem amori, dolorem dolori, cum
 ita dissimile[m] esse videant amorem [et dolorem] ⟨amori⟩, quod est
 43 alio casu, item dolorem dolori, sed dicunt, quod ab similibus. non-
 nunquam rationes habet implicatas duas, ut sit una directā, altera
 transversa. quod dico, apertius sic fiet. esto sic expositos esse numeros,
 ut in primo versu sit unum duo quattuor, in secundo decem viginti

1 it̄ | ·Si || 2 alterę "res" duę || 3 logon · || 4 ana logon · et analogā · || 5 m add
 C. F. W. Mue | menechmo · || 6 dici[m]; cū similitudine eē Inhs de utroq; sic ||
 8 argum̄to: corr Pius | singula⁴ · (i. e. singulas · potius quam singulā ·): corr Pius ||
 8 et 11 et 14 analogon · || 9 rationē ex significationē (lineola per signifi-
 ca ducta et
 ra ante reliqua s. scr.) || 11 sq. analogia || 14 Λογον · | analogian || 16 ne add Sciop ||
 19 suppl Ald c. al. || 21 in similibus secl Sciop; de in similibus ⟨ut⟩ ante in nummis trai-
 ciendis cogit. Sp. | sjē | add Canal || 22 sq. om̄ib; · P portione || 26 utunt̄ · multū hoc ||
 28 p portione || 29 dissimilē | secl et suppl Canal || 30 · Sed | dist Christ (· pro ·) || 31 sic una

quadraginta, in tertio centum ducenti quadringenti. in hac formula numerorum duo inerunt quos dixi logoe, qui diversas faciant analogias: unus duplex qui est in obliquis versibus, quod est ut unus ad duo, sic duo ad quattuor; alter decemplex in directis ordinibus, quod est ut unum ad decem, sic decem ad centum. similiter in verborum 44 declinationibus est bivium, quod et ab recto casu <declinantur in obliquos et ab recto casu> in rectu(m), ita ut formulam similiter efficiant, quod sit primo versu hic albus, huic albo, huius albi, secundo h(a)ec alba huic albae, huius albae, tertio hoc album, huic albo, huius albi. itaque fiunt per obliquas declinationes ex his analogiae hoc genus 10 Albius Atrius, Albio Atrio, per directas declinationes Albius Atrius, Albia Atria: quae scilicet erit particula ex illa †vicenaria [Atria quae scilicet] centenaria formula analogiarum, de qua supra (§ 43) dixi. ana- 45 logia quae dicitur, eius genera sunt duo: unum deiunctum sic est: ut unum ad duo sic decem ad viginti; alterum coniunctum sic: ut est unum ad duo, sic duo ad quattuor. in hoc quod duo bis dicuntur et tum <cum> conferimus ad unum et tunc cum <ad> quattuor, hoc quoque 46 natura dicitur quadruplex; sic e septem cordis citharae tamen duo dicuntur habere tetracorda, quod quemadmodum crepat prima ad quartam cordam, sic quarta ad septimam respondet, media est alterius prima, alterius extrema. medici in <a>egrotis septimos dies qui observant, quarto die ideo diligentius signa morbi advertunt, quod quam rationem habuit primus dies ad quartum eandem praesagit habiturum qui est 20 futurus ab eo quartus, qui est septimus a primo. quadruplices deiunctae in casibus sunt vocabulorum, ut rex regi, <lex legi>, coniunctae sunt triplices in verborum tribus temporibus, ut legebam [ab] lego legam, quod quam rationem habet legebam ad lego hanc habet lego ad legam. in hoc fere omnes homines peccant, quod perperam in 47

10 Cf. VIII 80 || 20 Cf. frgm. post Censorin. 12, 3 p. 90 Jahn et Varr. frgm. 60 p. 188 W. (adde H. Schmidt, Doctr. temp. expos. histor. II p. 19) || 21 Cf. Censorin. d. d. n. XI 6 (Hippocrates quoque aliique medici . . . septimum quemque diem crisonem observant). XIV 9; Cels. III 4 (ubi Hippocratis locus citat Daremberg: cf. Roscher 'Hebdomadenlehre' p. 67 sqq., 'Ennead. Stud.' p. 56 sqq.); Varro ipse in hebdomadam prooemio talia tractavit: cf. Gell. III 10, 14

2 logoe. (λόγοι Vict) || 6 sq. suppl Mue (nisi quod obliquom, ubi obliquos Sp.) | Inrecto: corr Mue || 8 ūsu., s ex b | ·Hec || 11 Albius ex Alb; (iv^s supra; ser) | albo || 12 sq. ex illa vicenaria centenaria plane obscura: v. adn. | atria: quae scilicet: secl Sp. || 13 sq. dixi analogia quae dicitur. ej || 15 sicut: dist Mue || 17 suppl Sp. | nunum, sed prius n lineola del | suppl Sciop || 18 quadruplex: corr in quadruplex. (lineola per priorem litterae ductum ducta) | cytharę || 20 sq. ·Media. ē . . . extrema. Midici | del Sp. (aegrotis v) || 22 quarto die. Jdeo || 25 sq. suppl Mue (ante rex regi trai Sp.) | ·Coniunctę sint || 27 ab lego. hanc || 28 [homines] Sp.

tribus temporibus haec verba dicunt, cum proportione volunt pronun-
 48 tiare. nam cum sint verba alia infecta, ut lego et legis, alia perfecta,
 ut legi et legisti, et debeant sui cuius<que> generis in coniungendo
 copulari, et cum recte sit ideo lego ad legebam, non recte est lego
 ad legi, quod legi significat quod perfectum, ut haec tutudi, pupugi, 5
 tundo pungo, tundam pungam; item haec †catus sum, verberatus sum,
 verberabor, iniuria reprehendunt, quod et infecti inter se similia sunt
 et perfecti inter se, ut tundebam tundo tundam et tutuderam tutudi
 tutudero; sic amabar amor amabor, et amatus eram, amatus sum,
 amatus ero. itaque †reprehendunt qui contra analogias dicunt, cur dis- 10
 49 pariliter in tribus temporibus dicantur quaedam verba, natura cum
 quadruplex sit analogia. id nonnunquam, ut dixi, pauciores videtur
 habere partes, sic etiam alias pluris, ut cum est: quemadmodum ad
 tria unum et duo, sic ad sex duo et quattuor, quae tamen quadriper-
 tita comprehenditur forma, quod bina ad singula conferuntur; quod 15
 in oratione quoque nonnunquam reperietur sic: ut Diomedes confertur
 50 Diome<di et Diome>di[bu]s, sic dicitur ab Hercules Herculi et Her-
 culi[bu]s, et ut haec ab uno capite, ab recto casu, in duo obliquos
 discedunt casus, sic contra multa ab duobus capitibus †recti casuum
 confluent in obliquom unum. nam ut ab his rectis hi a<e>biei, 20
 hae B<a>ebiae fit his B<a>ebieis, sic est ab his hi Caelii, hae C<a>e-
 liae his C<a>eliis. a duobus similibus similiter declinantur, ut fit in
 his nemus olus, nemora olera. alia ab dissimilibus similiter declinan-
 51 tur, ut in articulis ab hic iste, hunc istun<e>. analogia fundamenta
 habet aut a voluntate hominum aut a natura verborum aut re utra- 25
 que. voluntatem dico impositionem vocabulorum, naturam declina-
 tionem vocabulorum, quo decurritur sine doctrina. qui impositionem
 sequetur, dicet, si simile in recto casu dolus et malus, fore in obli-
 quo dolo et malo; qui naturam sequetur, si sit simile in obliquis

17 Cf. VIII 26 *ibique adnotata* || 18 Cf. IX 79

2 infecti et perfecti Sp. || 4 lego et legebam || 6 sq. [tundo pungo tundam
 pungam] et [verberabor] Sp., recte ut vid (nisi potius cum Mue supplementa in-
 seras) | hęc catus: necatus v; an: haec <cal>catus? certe haec servandum est ||
 7 Inluria || 10 an: reprehendundi? (<inique> reprehendunt Christ) || 12 ut pro
 id Canal || 14 sq. triānū (ᵀ m. 2) | an: quadriperdito? | cōphendit̄ (comprehendit
 Sp.) || 16 Sicut (cf. § 45) || 17 suppl Sp. | diomedib; et herculib;.: corr Sp. coll.
 132, 3 || 18 he hic: corr Mue (fuit hic) | a^{he} recto || 19 recti<s> (vix rectius <ab>
 recti<s>) casibus Sp.: nisi forte recti secludas || 20 abiej, a ex e || 21 sq. celii· |
 celię. his cellis. || 24 istū: corr Mue || 25 <a> re v || 28 solus

Marco Quinto, fore ut sit Marcus Quintus; qui utrumque sequetur, dicit si sit simile, transitus ut est in servus serve, fore ut sit item cervus cerva. co(m)mune omnium est, ut quattuor figurae vocis habeant proportionem declinatus. primum genus est ortum ab similitudine in rectis casibus, secundum ab similitudine quae est in obliquis, tertium ab similitudine quae est in transitibus de casu in casum. primo genere ab imposito ad naturam proficiscimur, in secundo contra, in tertio ab utroque. quocirca etiam hoc tertium potest bifariam divisum tertium et quartum dici, quod in eo vel prosus et rosus potest dici. qui initia faciet analogiae impositiones, ab his obliquas figuras declinare debet; qui naturam, contra; qui ab utraque, reliquas declinationes ab eiusmodi transitibus. impositio est in nostro dominatu, nos in natura: quemadmodum enim quisque volt, imponit nomen, at declinat, quemadmodum volt natura. sed quoniam duobus modis imponitur vocabulum aut re singulari aut multitudine, singulari, ut cicer, multitudinis, ut scalae, nec dubium est, quin ordo declinatum, in quo res singulares declinabuntur solae, ab singulari aliquo casu proficiscantur, ut cicer ciceri ciceris, item contra in eo ordine, qui multitudinis erit solum, quin a multitudinis aliquo casu ordiri conveniat, ut scalae scalis scalas: aliud videndum est, cum duplex natura copulata ac declinatum bini fiant ordines, ut est Mars Martes, unde tum ratio analogiae debeat ordiri, utrum ab singulari re in multitudinem an contra. neque enim si natura ab uno ad duo pervenit, idcirco non potest amplius esse in docendo posterius, ut inde incipias, ut quid sit prius ostendas. itaque et hi qui de omni natura disputant atque ideo vocantur physici, tamen ex his ab universa natura profecti retro quae essent principia mundi ostendunt. oratio cum ex litteris constat, tamen eam grammatici de litteris ostenderunt. quare in demonstrando, quoniam potius proficisci [de litteris

13 sq. Cf. VIII 21, al. || 16 Cf. VIII 48. IX 63 || 28 Cf. GL. I 421, 9 (artium genera sunt plura, quarum grammaticae sola litteralis est . . . idcirco litteralis dicta, quod a litteris incipiat)

1 marcū qntū: corr Christ c. al. (<in recto> praem. Sp.) || 3 figurę vocis (re, non ceteris litt. detritis) || 7 impositione v; simplicius, sed singulariter possis imposito || 9 ut psus et rosus (o certissima, etsi detrita est scriptura in hac aliisque paginae partibus) || 13 add Steph || 15 multitudine. ex multitudinū. (~ lineola del, e ex 1 et . infra 1): multitudinis Sp. || 18 pficiscant: corr Steph || 19 aquo || 21 sq. declinatum v | mas mares Mue, ars artis Sp. olim || 24 apertius Canal (cf. 186, 1) || 25 qd || 26 phisici | ex his scil. 'posterioribus' || 27 v. ad 28 || 28 sq. constet Sp. | an: grammatici <demum> de? | ostendunt (sic: v. 27 in eodem verbo utrum u an ū fuerit, dici iam nequit in loco detrito: ubi ostenderunt Sp., ut h. l. v): cf. 186, 1 || 29 pficisse

ostendunt] oportet ab eo quod apertius est quam ab eo quod prius est et potius †quam ab incorrupto principio, ab natura rerum quam ab lubidine hominum, et haec tria quae sequenda magis sunt minus sunt in singularibus quam in <multitudinis, a> multitudine commodius potest ordiri, quod in his principiis minus [o]rationis verbis fingendis. 5 verborum forma(s) facilius <ex multitudinis> singularia videri posse quam ex singularibus multitudinis haec ostendunt: trabes trabs, duces 57 dux. videmus enim ex his verbis trabes duces de extrema syllaba E litteram exclusam et ideo in singulari factum esse trabs dux. contra ex singularibus non tam videmus quemadmodum facta sint ex B et 10 58 S trab[e]s et ex C et S duc[e]s. si mul<ti>tudinis rectus casus forte figura corrupta erit, id quod accidit raro, prius id corrigemus quam inde ordiemur; <ab> obliquis adsumere oportet figuras eas quae non erunt ambiguae, sive singulares sive multitudinis, ex quibus id, cuius 59 modi debent esse, perspicui possi[n]t. nam nonnunquam alterum ex 15 altero videtur, ut Chrysippus (*frg. 155 Arn.*) scribit, quemadmodum pater ex filio et filius ex patre, neque minus in fornicibus propter sinistram dextra stat quam propter dextram sinistra. quapropter et ex rectis casibus obliqui et ex obliquis recti et ex singularibus multi- 20 tudinis et ex multitudinis singulares nonnunquam recuperari possunt. 60 principium id potissimum sequi debemus, ut in eo fundamentum sit [in] natura, quod in declinationibus ibi facilius ratio. facile est enim animadvertere, peccatum magis cadere posse in impositiones eas quae fiunt plerumque in rectis casibus singularibus, quod homines imperiti et dispersi vocabula rebus imponunt, quocumque eos libido invitavit: 25 natura incorrupta plerumque est suapte sponte, nisi qui eam usu 61 inscio depravabit. quare si quis principium analogiae potius posuerit

7 sqq. Cf. *frgm. 47 W.*; *GL. VII 159, 22* (trabs et urps . . . licet Varro per b scribenda putet, quia in reliquis casibus b habent) || 16 Cf. *Diog. Laert. VII 53* (*νοεῖται δὲ καὶ κατὰ μετάβασιν τινα ὡς τὰ λεπτὰ καὶ ὁ τόπος*) || 24 sqq. Cf. 177, 16. 20; *Vitruv. II 1, 1* (fari fortuito coeperunt); *Diod. I 8* (*ἐκάστων ὡς ἔτυχε συντάξαντων τὰς λέξεις*); *Quint. VIII 3, 36* (quae illi rudes homines primive fecerunt) et 6, 31 (qui sermonem primi fecerunt aptantes adfectibus vocem), al.

2 potius quam <a corrupto> Canal (ubi ab incorrupto quam <a corrupto> trai A. Sp.) || 4 *supplevimus ducibus Canale* (multitudinis) et Sp. (<a multitudine>) || multitudine. Commodius || 5 sq. principib;: *corr Ald | del Sp.* (est rationis Canal) fingendis ūboꝛ | s *add Sp.* | *supplevimus duce Groth* (singularia <ex multitudinis>) || 7 ex singularib; multitudinis. hęc || 11 dux v (v. s. 111, 6) | similitudinis: *corr Mue* || 13 *suppl Canal* | oportere: *corr Sp.* || 14 multitudines. || 15 debent ex deb& inter scribendum (non debet ex debent) | *del Sciop* || 16 chrisippus || 18 ppt dextras: *corr Laet* || 19 sq. singularib; multitudines.: *corr Vertr* || 22 *secl Sp.* || 27 deprauavit ex deprauabit (sic B)

in naturalibus casibus quam in <im>positiciis, non † multae in consuetudine occurrent et a natura libido humana corrigetur, non a libidine natura, quod qui impositionem sequi voluerint facient contra[ria]. sin ab singulari quis potius proficisci volet, id illum facere oportebit
 5 ab sexto casu, qui est proprius latinus: nam eius casu[sh]is litterarum discriminibus facilius reliquorum varietate<m> discernere poterit, quod ei habent exitus aut in A, ut hac terra, aut in E, ut hac lance, aut in I, ut hac levi, aut in O, ut hoc caelo, aut in U, ut hoc versu. igitur ad demonstrandas declinationes biceps via h<a>ec.

10 sed quoniam ubi analogia, [a]tria, unum quod in rebus, alterum [alterum] quod in vocibus, tertium quod in utroque, duo priora simplicia, tertium duplex, animadvertendum haec quam inter se habeant rationem. primum ea quae sunt discrimina in rebus, partim sunt
 15 quae ad orationem non attineant, partim quae pertineant. non pertinent ut ea quae observant in aedificiis et signis faciendis ceterisque rebus artifices, e quis vocantur aliae <h>armonicae, sic item aliae nominibus aliis: sed nulla harum fit loquendo pars ad orationem. quae
 20 pertinent, res eae sunt quae verbis dicuntur pro portione neque a similitudine quoque vocum declinatus habent, ut Iupiter Marspiter, Iovi Marti. haec enim genere nominum et numero et casibus similia sunt inter se, quod utraque et nomina sunt et virilia sunt et singularia et casu nominandi et dandi. alterum genus vocale est, in quo
 66 voces modo sunt pro portione similes, non res, ut biga bigae, nuptia nuptiae: neque enim in his res singularis subest una, cum dicitur

4 sqq. *GL. I 302, 4 (et V 351, 9)*: ablativum Graeci non habent. hunc tamen Varro sextum, interdum latinum appellat, quia latinae linguae proprius est, cuius vis apud Graecos per genetivum explicabitur; cf. *II 187, 11; IV 377, 17; V 181, 33, al. (quae huc spectant, cum Wilmanns ad fragmenta [111] adhibuerit itemque Funaioli [251])* | Cf. *GL. IV 378, 3. 495, 24* (Latini ablativum elegerunt, ut de ipso regulas ducerent et alios casus, ut sciamus quia ista regula ablativi casus ad nomina graeca non pertinet . . . ablativus autem singularis quinque litteris vocalibus terminatur a e i o u: a, ut ab hac Musa; e partim correpta partim producta, correpta, ut ab hoc pariete, producta, ut ab hoc die; i, ut ab hac puppi; o, ut ab hoc docto; u, ut ab hoc versu. quinque sunt litterae, sed sex regulae propter e, quae nunc producitur nunc corripitur). *543, 22; V 173, 22. 188, 20* (bene fecerunt Romani ab ablativo singulari sumere regulas . . . quoniam iste proprius ipsorum est e. g. s.). *353, 30. 533, 2; VI 190, 18; VII 342, 18* || *19 Cf. VIII 49* || *20 sqq. Cf. § 21* || *23 Cf. ad 127, 10; 139, 1. 161, 9. 188, 5*

1 multę: multa v; an: multae <mendae>? || 4 Inillū: initium *Groth* || 5 casus his: corr *Mue* || 6 sq. an: quod U (i. e. quinque) habet exitus? v. test. || 8 in -I' ex inhi' (h lineolis del et -I ex i) | leui. priore u litt. ductu (casu?) fere eraso ut leu restare videatur || 9 una hec: corr *Canal* || 10 sq. del *Ald* | reb; alterū. alterū qđ || 16 armonicę. Sic || 17 aliis. Sed || 18 p portione || 20 genera: corr *Mue* (nomin<atu>um idem)

biga quadriga, neque ab his vocibus quae declinata sunt, multitudinis significant quicquam: ideo quod omnia multitudinis quae declinantur ab uno, ut a merula merulae, sunt eius modi, ut singulari subiunga(n)-
 67 tur, sic merulae duae, catulae tres, faculae quattuor. quare cum idem non possit subiungi, † cum dicimus bigae unae, quadrigae duae, nuptiae 5 tres, sed pro eo unae bigae, binae quadrigae, trinae nuptiae, apparet non esse a biga et quadriga [et] bigae et quadrigae, sed ut est huius ordinis una[e] duae tres princip(i)um una, sic in hoc ordine altero
 68 unae binae trinae principium est unae. tertium genus est illud duplex quod dixi, in quo et res et voces similiter pro portione dicuntur ut 10 bonus malus, boni mali, de quorum analogia et Aristophanes (*p. 267 N.*) et alii scripserunt. etenim haec denique perfecta ut in oratione, illae duae simplices inchoatae analogiae, de quibus tamen separatim dicam,
 69 quod his quoque utimur in loquendo. sed prius de perfecta, in qua et res et voces quadam similitudine continentur, cuius genera sunt 15 tria: unum vernaculum ac domi natum, alterum adventicium, tertium nothum ex peregrino hic natum. vernaculum est ut sutor et pistor, sutori pistori; adventicium est ut Hectores Nestores, Hectoras Nestoras;
 70 tertium illud nothum ut Achilles et Peles. † de genere multi utuntur non modo poetae, sed etiam plerique † haec primo omnes qui soluta 20 oratione loquuntur dicebant ut qu(a)estorem praetorem, sic Hectorem Nestorem: itaque Ennius ait (*fragm. tr. 93 R.*): 'Hectoris natum de Troiano muro iactari'. Accius haec in tragoediis (*inc. fab. XXXVI R.*) largius a prisca consuetudine movere coepit et ad formas graecas verborum magis revocare, [et] a quo Valerius (*3 p. 78 Fun.*) ait: 'Accius 25 Hectorem nollet facere, Hectora mallet'. quod adventicia pleraque habemus graeca, secutum ut de nothis graecanicis quoque nominatus
 71 plurimos haberemus. itaque ut hic alia graeca, alia graecanica, sic analogiae, e quis quae not(h)ae fiunt declinationes, de his aliae

5 Cf. ad 187, 23 || 16 Cf. V 10 || 19 Cf. GL. I 23, 4. 68, 22; II 39, 13; *Anecl. Helv. 116, 27. 132, 28* || 21 Cf. VIII 7.2 *ibique adnotata*

2 significant (τ [sic] *supra* nt et fort. u ex n: sed vix significatu voluit corrigere) || 5 quod non dicimus una biga *Sciop* (biga una *Mue*) || 7 *del Sp.* || 8 sq. unę | .principū una. sic || 12 scripserunt ex dixerunt (*eraso fere dix et suprascr. scrips*) | .&eni: est enim *Sciop* || 16 dominatum. || 17 nothū. Ex peregrino hic natū vernaculū ē. || 19 *Peleus Laet* | .De genere: <secun>do genere *Sp.* || 20 sq. pleriq; hęc. Primo om̄s q soluta oratione (ē ex i) loquuntur: plerique omnes qui soluta oratione loquuntur. haec primo *Lachm, qui debuit saltem <antiqui>* haec, *nisi malis* plerique omnes. haec primo q. s. o. l. || 21 p̄torē. sic || 23 lactari (*non lactari*) || 24 cepit || 25 reuocare. &quo | *del Mue c. al.* (a quo et *Sp.*) | accius ex acciū *inter scribendum* (̄ *lineola del*) || 26 hęcōrē || 27 greca secutū. ut | nominatos || 28 plurimus | grecañica

sunt priscae, ut Ba(c)chidēs et Chrysidēs, aliae iuniores, ut Chrysidēs et Ba(c)chidēs, aliae recentes, ut Chrysidas et Ba(c)chidas; cum his omnibus tribus utantur nostri, maxime qui sequuntur media in loquendo, offendunt minimum, quod prima parum similia videntur esse
5 graecis, unde sint tralata, tertia parum similia nostris.

4. omnis analogiae fundamentum similitudo quaedam, ea, ut dixi 72 (§ 63), quae solet esse in rebus et in vocibus et in utroque; in qua harum parte cumque sit †inferendo et cuius modi, videndum. nam, ut dixi, neque rerum neque vocis similitudo †ad has duplicis quae
10 in loquendo qu(a)erimus separatim satis est, quod utraque parte opus est simili analogias verborum exprimendas: quas ad loquendum ut perducas accedere debet usus. alia enim ratio qua facias vestimentum, alia quemadmodum utare vestimento. usui(s) species videntur 73 esse tres: una consuetudinis veteris, altera consuetudinis huius, tertia
15 neutra. vetera, ut cascus cascī, surus suri; huius consuetudinis, ut albus caldus, albo caldo; neutrae, ut scala scalam, falera faleram. ad quas accedere potest quarta mixta, ut amicitia inimicitia, amicitiam inimicitiam. prima est qua usi antiqui [et nos reliquimus, secunda qua nunc utimur, tertia qua utuntur poetae. analogia[e] non item ea 74
20 definienda quae derigitur ad naturam verborum atque illa quae ad usum loquendi. nam prior definienda sic: analogia est verborum similitum declinatio similis, posterior sic: analogia est verborum similitum declinatio similis non repugnante consuetudine co(m)muni. ad quam harum duarum ad extremum additum² erit hoc 'ex quadam
25 parte', poetica analogia erit definita. harum primam sequi debet populus, secundam omnes singuli e populo, tertiam poetae. haec diligentius quam apertius dicta esse arbitror, sed non obscurius quam de re simili definitiones grammaticorum² sunt, ut Aristaeae, Aristodemi, Aristocli, item aliorum, quorum obscuritates eo minus reprehenden-

1 Cf. GL. I 148, 38. 305, 13 || 15 Cf. Fest. 297^b, 34 || 17 Cf. Gell. XIX 8, 4 et 6; Non. 129, 24; GL. I 96, 7 || 20 sq. Cf. Sext. Emp. adv. math. I § 229 (ἀντη γὰρ, φησὶ δ' ἡ ἀναλογία, ὁμοίων καὶ ἀνομοίων ἐστὶ θεωρία τὸ δὲ ὁμοίων καὶ ἀνομοίων λαμβάνετε ἀπὸ τῆς συνήθειας e. q. s.), ut alia mittamus || 25 sq. Cf. IX 5 sq. 114

1 sq. bachides & chrisides. | minores.: corr Sciop c. al. | chrisides & bachides. | notas quantitatis add Christ | regentes.: corr Ald | chrisidas & bachidas. || 3 sqq. loquendo. offendunt minimū. Qd... grecis. unde sint tralata. Tertia. parū || 8 Inferendo.: an: inferendum? || 9 sqq. quas pro quae Mue, analogias verborum exprimendas post duplicis reiciens (post quaerimus A. Sp.): at melius ad has duplicis quas i. l. q. reicias post simili: v. adn. || 13 add Sp. duce Aug || 14 inter tres. et una lineolis I del || 15 furus furi.: corr Scal || 21 sic ἀναλογία ex sicanalogia || 24 sq. hoc. ex quadā parte poetica || 25 sqq. ha7 primā. seq deb& popl's. Secdā omē' singulj e poplo. Tertiā. poetē. || 27 sq. quā. De re || 29 obscuritas^{te}

- dae, quod pleraeque definitiones re incognita propter summam brevitate[m] non facile perspicuntur, nisi articulatim sunt explicatae.
- 76 quare magis apparebit, si erit aperte de singulis partibus, quid dicatur verbum, quid similitudo verbi, quid declinatio, quid similitudo declinationis non repugnante consuetudine co[m]muni, quid ex qua-
- 77 dam parte. verbum dico orationis [vocalibus] partem, quae sit indivisa et minima. si declinationem naturalem habeat, simile[m] verbum verbo tum quo[n]iam et re[m] quam significat et voce[m] qua significat e[st] in figurae transitu declinationis parile. declinatio est, cum ex verbo in verbum aut ex verbi discrimine, ut transeat mens, vocis
- 10 commutatio fit aliqua. similitudo declinationis, cum item ex aliqua
- 78 figura in figuram transit, ut id transit, cum quo confertur. adiectum est 'non repugnante consuetudine co[m]muni' (§ 74), quod quaedam verba contra usum veterem inclinata patietur, ut passa Hortensium dicere pro [hac si] cervices cervix, quaedam non, ut si dicas pro
- 15 fauces faux. ubi additur 'ex quadam parte' (§ 74), significat non esse in consuetudine in his verbis omnis partis, ut declinatum am[ab]o vivo, amor vivor.
- 79 5. quid videretur analogia in oratione et quas haberet species et quae de his sequenda videretur, ut brevi potui informavi; nunc, in quibus non debeat esse ac proinde ac debeat soleat qu[er]i, dicam. ea fere sunt quattuor genera: primum in id genus verbis quae non declinantur analogia non debet qu[er]i, ut in his nequam mox vix.
- 80 de his magis in alio quam in alio erratur verbo. dant enim non habere casus mox et vix, nequam habere, quod dicamus hic nequam et huius nequam et huic nequam. cum enim dicimus hic nequam et huius nequam, tum hominis eius, que[m] volumus ostendere esse nequam, dicimus casus, et ei proponimus tum hic [non], cuius putamus
- 81 nequitiam. quod vocabulum factum ut ex non et volo nolo sic ex

14 sq. Cf. VIII 14 ibique adnotata || 15 sq. Cf. GL. I 33, 10. 93, 18. 549, 6; TG. s. faux || 23 Cf. VIII 9 || 25 Cf. GL. I 53, 24 (c. add.) || 29 Cf. GL. I 386, 15 (est enim volo et compositione prima decidit syllaba, sequens non immutatur,

2 add Sciop. || 3 aperte scil. explicatum (apertum Mue, aperte <dictum> Sp.) || 6 parte verbum dico. | secl Sp. (fuitne uocabulū pro uerbum?) || 7 sq. -eo minima si declinationē, ē ex is | del Sciop | similē. ūbū ūbo. Tū qm̄ | m bis del Mue || 9. ē Infigura etransitu (u ex ū, ~ lineola del) || 11. 'cū Itē || 14 Inclinata. patiet' ut || 15 dicere. p | secl Sp. (fuitne ac si pro ut si sequenti?) || 17 del Laet (ab amo Sp.) || 18 iuvo et iuvor Laet c. al. | an: ab amo amor, <non a> vivo vivor? || 20 potūt Informavit. (extrema t utriusque verbi lineola del) || 21 queri. dicā. || 27 que | ostendere. ēē || 28 tū hic. n̄ cuius (non secl Sp.) || 29 [factum] ut vel ut factum Sp.: ubi distinguimus ante ut cum Gellio suppletentes velut factum <detritu>: ut

ne et quicquam item media extrita syllaba coactum est nequam. itaque ut eum quem putamus esse non hili dicimus [a]n(i)hili, sic in quo putamus esse ne quicquam, dicimus nequam. secundo, si unum solum habent casum in voce, quod non declinetur, ut litterae omnes. tertio, si singularis est vocabuli series neque habet cum qua comparari possit, ut esse putant caput capiti capitis capite. quartum, si ea vocabula quattuor quae conferuntur inter se rationem <non> habent quam oportet, ut socer socrus, soceros socerum.

6. contra in quibus debeat qu(a)eri analogia, fere totidem gradus debent esse coniuncti: primum ut sint [t]res, secundum ut earum sit usus, tertium uti hae res vocabula habeant, quartum ut habeant declinatus naturalis. de primo gradu, quod natura subest et multitudinis et singularis, dicimus hi asses hosce asses, hic as hunc assem; contra quod in numeris finitis multitudinis natura singularis non est, dicitur hi duo et hi tres, his duobus et his tribus. secundo gradu si est natura neque est usus, id genus ut sit discriminandum, ut fit in faba et id genus, quae item et ex parte et universa nominamus: non enim opu(s) fuit ut in servis * * * * *

quasi nolo malo); VII 150, 3 (nolo enim ne volo est). 159, 2 (nolo . . . est enim non volo). 305, 11; Isid. I 27, 16 | Gell. VI 11, 8: M. Varro in libris de lingua latina: ut ex non et volo, inquit, nolo, sic ex ne et quicquam media syllaba extrita compositum est nequam; cf. Cic. Tusc. disp. III 8, 18 (nequitia ab eo . . . quod nequicquam est in tali homine: ex quo idem nihili dicitur); TG. s. nequam et nequitia

4 Cf. IX 51 sq. || 6 Cf. IX 53 ibique adnotata || 10 Cf. IX 37 || 13 sq. Cf. GL. I 76, 3. 546, 20. 552, 24; III 412, 15; VII 263, 29; Mart. Cap. III 299; Serv. in Aen. IV 402; TG. s. as || 16 sq. Cf. IX 38 ibique adnotata

1 qe quā (sed in alt. q lineola lineolis del) | item om et compositum est Gellius: v. test. || 2 dicim; an hili (sic, iuxta d) || 3 nequicquam || 4 declinantur Canal || 6 quarto nisi Canal (nisi falso) || 7 suppl Mue || 8 soceros socerū (non cerum); socerum socrum v, soceros socrus Mue || 13 sq. Hi asses. hosce asses. Hic as. hunc assē. Contra || 17 nominam; Non enim opufuit || 18 post seruis (quod solum in v. 14 extat) reliqua pars huius v. et paginae scriptura vacat, item fol. 35. 36. 37^a, in folii autem 37^b primo v. rubro scriptum est (C). T. (ciceronis er.). Pro aulo cluentio (sequuntur 40 v. quibus incipit ipsa oratio etiam deinceps 41 v. in pagina perscripta).